

**ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗМІНИ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ:
ДОСВІД ТА ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ**

Толстова А.В., к.е.н., доцент (УкрДУЗТ)

В статті досліджено основні особливості та трансформаційні зміни, які відбуваються на світовій арені, їх вплив на економіку України, та запропоновані елементи нової моделі розвитку країни. Визначення місця України в новій архітектурі світової економіки потребує формування моделі економічного розвитку України. Першопричиною виникнення глобалізаційних процесів є еволюція ціннісної системи суспільства. Глобалізація змінює не тільки процеси світової економіки, а й її структуру. Зростає вплив процесів, які генерують трансконтинентальні та міжрегіональні потоки, що створює глобальну за своїм масштабом взаємозалежність. Вихід України на нову траєкторію економічного розвитку, зменшення впливу глобалізаційних процесів потребує негайного перегляду національної політики, визначення реальних та дієвих механізмів економічного розвитку. Першочерговим заходом виходу України на новий етап розвитку пропонуємо визначити формування нової системи цінностей.

Ключові слова: *глобалізація, економіка України, трансформаційні зміни, цінності, національна політика, економіка.*

**TRANSFORMATIONAL CHANGES IN THE GLOBAL ECONOMY:
EXPERIENCE AND IMPACT ON THE ECONOMY OF UKRAINE**

Tolstova A.V., PhD of Economics, Associate Professor (USURT)

The article examines the main features and transformational changes taking place on the world stage, their impact on the economy of Ukraine, and proposed elements of a new model of the country's development. Determining Ukraine's place in the new architecture of the world economy requires the formation of a model of Ukraine's economic development. The root cause of globalization processes is the evolution of society's value system.

From the point of view of economic development, globalization must be understood as the process of becoming a single interdependent world, which involves the merging of national economies into a single, global system based on the rapid movement of capital, the new informational openness of the world, the technological revolution, the commitment of developed industrial countries to the liberalization of the movement of goods and capital, communication convergence, planetary scientific revolution. The development of globalization processes has several stages.

Globalization changes not only the processes of the world economy, but also its structure. The new world order means the establishment of inviolable political, economic and military dominance of the USA and a group of highly developed countries of the West, which have rallied around international organizations of an economic, political or military nature.

The influence of processes that generate transcontinental and interregional flows is increasing, which creates interdependence on a global scale. Ukraine's entry into a new trajectory of economic development, reducing the impact of globalization processes requires an immediate review of national policy, determination of real and effective mechanisms of

economic development. We suggest determining the formation of a new system of values as the primary measure for Ukraine's transition to a new stage of development.

The impetus for the economic development of Ukraine, the formation and expansion of economic potential is the clustering of the economy, which implies the formation of integrated industrial and territorial clusters (complexes, industrial parks) (PTK), aimed at the consolidation of scientific, industrial and infrastructural enterprises, which will also allow the creation of innovative - a technological environment for the development of the country's industrial potential..

Keywords: *globalization, economy of Ukraine, transformational changes, values, national policy, economy.*

Постановка проблеми. Стан розвитку світової економічної системи характеризується активізацією процесів глобалізації, основу яких складають підвищення взаємозалежності національних економік та їх інтеграція. Фундаментальні зміни в світовій економіці, які супроводжуються посиленням глобалізаційних процесів призводять до формування глобального суспільства, глобальної економіки, глобальної політики, конкуренції і глобального інформаційного простору. Проте виникнення збройних конфліктів свідчать про прагнення певних країн до перерозподілу глобальної влади.

Сьогодні Україна знаходиться в край важкому стані, оскільки крім наслідків пандемії країна знаходиться в стані війни. Визначення місця України в новій архітектурі світової економіки потребує формування моделі економічного розвитку України, яка дозволить конкурувати з розвиненими країнами. Першочерговим завданням на цьому шляху є виявлення особливостей трансформаційних змін світової економіки в умовах глобалізації, їх вплив на економіку України.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню питань розвитку та впливу глобалізаційних, інтеграційних процесів на економіку країни, суб'єктів господарювання, формуванню моделей та механізмів розвитку присвячено роботи таких видатних вчених та фахівців як: Батюк Л.А., Резницька Т.О., Тарасова Н.Є., Павлов О. І. Усик І.О., Сіденко В.Р.,

Бубенко П.Т., Охріменко О. О., Сільвестрова Д. Д., Геєць В.М., Васильців Н.М., Сапа Н.В. та ін [1-16].

Виділення невирішених питань загальної проблеми. Однак, в умовах прискорення глобалізаційних процесів виникає необхідність дослідження сучасних змін, які відбуваються в глобальній економіці та визначення їх впливу на економіку України, що сприятиме формуванню моделі економічного розвитку країни.

Метою статті є визначення особливостей трансформаційних змін світової економіки в умовах глобалізації та їх вплив на економіку України.

Результати дослідження. Феномен «глобалізація» слід розглядати з різних взаємопов'язаних аспектів, основними серед яких є: культурно-ідеологічний, територіальний, економічний, інформаційно-комунікаційний, етнічний.

З позиції розвитку економіки глобалізацію необхідно розуміти як процес становлення єдиного взаємозалежного світу передбачає злиття національних економік в єдину, загальносвітову систему, засновану на швидкому переміщенні капіталу, нової інформаційної відкритості світу, технологічної революції, прихильності розвинених індустріальних країн лібералізації руху товарів і капіталу, комунікаційному зближенні, планетарної наукової революції. Для неї характерні міжнародні соціальні рухи, нові види транспорту, телекомунікаційні технології, інтернаціональна система освіти [1].

Розвиток глобалізаційних процесів має декілька етапів. Перший етап глобалізації був обумовлений створенням пароплаву, телефону та конвеєру, які сприяли поширенню в глобальному масштабі торгівлі та інвестицій. Русійною силою другого етапу глобалізації стали революції в інформатиці, телекомунікації і диджиталізації (переведення інформації в цифрову форму) [1].

Сьогодні основними умовами розвитку глобалізаційних процесів є [2]: - технологічна революція; - концентрація і централізація капіталу; - інтеграція міжнародного бізнесу; - лібералізація світової економіки; - розширення сфери діяльності міжнародних інститутів; - посилення загрози з боку глобальних проблем; - трансформація політичної системи в національному та міжнародному масштабі; - розширення простору для крос-культурної взаємодії.

Першопричиною виникнення глобалізаційних процесів є еволюція ціннісної системи суспільства. Так руйнування традиційної системи норм і правил, заснованої на християнській ідеї (фундаментальної релігійно-християнської) призводить до формування соціального устрою, який спочатку базувався на тоталітаризмі, а згодом на ідеї свободи та демократії.

Прагнення суспільства до збільшення матеріального рівня життя стимулював розвиток товарно-виробничих і ринкових відносин. А це в свою чергу сприяло зростанню спілкування, соціальної мобільності, збільшенню числа і розмірів міст, що призводило до «релятивізації» вищих істин і цінностей. Це обумовило появу правителів, які стверджували, що саме вони володіють абсолютною істиною [1, 3].

Відмова від вищої цінності і розчарування в правителях привели до відмови від будь-яких цінностей та формування цивільним ідеалом свободи, яка передбачає ігнорування будь-яких авторитетів і «зобов'язаності». Однак в

таких умовах суспільство стає залежним від самого себе і власних пристрастей. Роль духовного безперервно знижується, головним регулятором і об'єктом поклоніння стають гроші.

Прагнення до зростання прибутку, подальше збільшення ролі матеріального стимулюють затвердження нової моделі вільного суспільства, яка отримала назву «глобалізація». Формально йдеться про зняття або зменшення бар'єрів всіх типів - економічних, політичних, соціальних, культурних, існуючих між державами. В рамках глобалізації саме Захід прагне представити свої еталони як матрицю-основу, на базі якої повинна формуватися вся загальносвітова система стандартів. В умовах свободи ціннісна система суспільства спрощується, на перший план виходить найбільш просте, матеріальне [1].

Глобалізаційні процеси активно впливають на розвиток будь-якої країни. В історії становлення України, першими проявами процесів глобалізації була відмова від системи цінностей радянського союзу. Поспішна лібералізація економіки, яка вимагала після адміністративно-планової економіки з жорсткою системою державного управління, виробництва за державним замовленням, звільнити економіку країни від надмірного управління з боку державної влади на ринкові механізми посилює негативні тенденції економічного розвитку України. Лібералізація економіки без обліку морально-етичних компонентів лібералізму привела до того, що головним регулятором економіки є корупція, яка обумовлена перерозподілом державної власності. В результаті відмови від існуючого економічного режиму, помилково обраного курсу економічного розвитку, недоцільних та непослідовних реформ, Україна отримала руйнування великих виробничо-технологічних комплексів, розділених підприємств, ліквідацію колективних підприємства

сільського господарства, які становили ядро економічного потенціалу країни.

Глобалізація змінює не тільки процеси світової економіки, а й її структуру. Зростає вплив процесів, які генерують трансконтинентальні та міжрегіональні потоки, що створює глобальну за своїм масштабом взаємозалежність. Світова економіка не просто стає взаємозалежною, вона інтегрується в практично єдине ціле, світовий ринком розглядається як ринок єдиної держави. Відносини розвинених країн в єдиному глобальному світі обумовлюють формування нових фінансово-економічних, політичних та військових технологій, здатних підривати національний суверенітет в питаннях, які зачіпають основи існування людей, їхнє добробут і безпеку. Наряду з цим відбувається формування глобальної влади, що відрізняється від її традиційних форм принципово новими технологіями дистанційного впливу і латентними формами прояву та встановлює новий світовий порядок [1, 3].

Під новим світовим порядком розуміється встановлення недоторканного політичного, економічного і військового домінування США і групи високорозвинених країн Заходу, які згуртувалися навколо міжнародних організацій економічного, політичного або військового характеру. Це панування проявляється в їх прагненні реалізувати свої стратегічні військові, політичні та економічні інтереси, як і інтереси їхніх союзників, проведенням зовнішньої політики, переважно розрахованої на позицію сили і втручання у внутрішні справи суверенних держав. Ця політика матеріалізується не тільки за допомогою військових, економічних і політичних інститутів і міжнародних організацій, що знаходяться до сьогоднішнього дня під їх безпосереднім контролем, але і за допомогою інструменталізації таких організацій, як ООН. Функціонування нового світового порядку, в основному,

зводиться до застосування сили або виступу з позиції сили [1, 4].

Під впливом глобалізації створюються нові форми політичної організації, міжнародного права, встановлюються центри політичної та економічної влади. Сьогодні боротьба за центри влади точиться між США, ЄС та Росією. Китай посідає одне із перших місць в експорті продукції та має можливість стати одним з нових лідерів глобального світу. Агресія РФ, ескалація збройних конфліктів, прагнення захопити нові території свідчать про її прагнення до перерозподілу глобальної політичної та економічної влади з центром на Сході.

Слід зазначити, що поряд з національними державами провідними акторами міжнародних відносин стали не менше, а іноді і більш впливові гравці: міжнародні урядові (МУО) і неурядові (МНУО) організації, транснаціональні корпорації (ТНК), інші організації та рухи, що утворюють в сукупності багатопланову поліцентричну систему глобального управління [1]. В таких умовах держава як джерело і носій легітимною політичною влади, інститут, який захищає права нації, релігії, національні інтереси почала втрачати свою роль. Вона зазнає тиск «знизу», «зверху» і «ззовні».

«Знизу» система національних держав руйнується внутрішньодержавними структурами та стає громадянським суспільством. Крім того глобалізаційні процеси супроводжуються регіоналізацією та фрагментацією, що також призводить до зміни функцій та ролі держави [3].

«Зверху» державний суверенітет підривається наднаціональними організаціями та інститутами, які частіше втручаються в його прерогативи. Це миротворчі операції під егідою ООН; діяльність МВФ, який диктує державам свої «правила гри»; СОТ, в рамках якої держави повинні вести переговори не тільки один з одним, але і з національними групами тиску, а також партіями та

іншими інститутами національних громадянських суспільств; Міжнародний суд в Гаазі, який виносить вирок політичним діячам незалежних держав. Крім того, зустрічається і добровільне обмеження свого суверенітету державами. Це так званий трансферт суверенітету, тобто передача його частини в розпорядження загальних структур країн, що інтегруються, наприклад, Європейський союз [3].

«Ззовні» суверенітет держави порушується шляхом активізації діяльності неурядових організацій та об'єднань, таких, як Міжнародна Амністія, Human Rights watch, правозахисні, а також екологічні рухи [3].

Таким чином, можна стверджувати, що глобалізація не направлена на формування єдиної глобальної держави, її основною метою є створення єдиного суспільства, якісної системи поведінки та системи цінностей, що дозволить розширити можливості задоволення інтересів членів глобальної влади.

Особливо активний вплив глобальної влади, нового світового порядку на економіку України прослідковується в останні 10 років. Якщо на початку становлення України незалежною вплив чинився шляхом визначення основних напрямків розвитку, рекомендацій щодо впровадження певної економічної політики, то сьогодні Україна розвивається під впливом ультиматумів МВФ, глобальної влади (США, ЄС), основною задачею яких є формування підконтрольного їм економічного, політичного та національного суверенітету країни. Залучення до державного управління іноземних спеціалістів, постійне розпалення протиріч між заходом та сходом країни, підтримання військових дій, впровадження політики направленої на скорочення рівня життя населення, постійне підвищення комунальних тарифів, корумпована приватизація стратегічних підприємств іноземними інвесторами, відкритий розпродаж держмайна, постійне

зростання зовнішнього боргу призводять до перетворення України в периферійну державу, яку розвинені країни будуть використовувати як сировинний придаток та ринок для реалізації накопичених товарів виробництва. Саме поділ влади між заходом (США та ЄС) та сходом (РФ) над Україною, її політичним та економічним розвитком обумовив збройний конфлікт в країні.

Слід також зазначити, що розгортання процесів глобалізації та економічної експансії розвинених країн в умовах посилюються ресурсних обмежень призводить до того, що національне багатство і національний дохід країн, що розвиваються все більш втрачають свою національну приналежність і виступають джерелом поповнення національного багатства і доходу розвинених країн. Лідерування таких країн в світовому виробництві, торгівлі, фінансах, науково-технічному прогресі, політиці, міжнародних економічних організаціях дає можливість перерозподілу доходу і багатства периферійних країн на свою територію або отримання прав на їх використання. Такий перерозподіл здійснюється шляхом транскордонного «переливу» доданої вартості, як фактично створеної, так і потенційної. «Перелив» фактично створеної доданої вартості відбувається в сфері обміну (нееквівалентний обмін результатами і факторами виробництва), а потенційної доданої вартості - в сфері виробництва (наприклад, переміщення виробництва за кордон; заміщення національного виробництва імпортом). У зв'язку з цим гео економічна мета кожної країни повинна полягати в «прориві до світового доходу» [5].

Сьогодні, на міжнародній арені, Україна позиціонує себе в основному сировинною країною. За роки незалежності Україна так і не змогла досягти рівня розвитку 90-х років, підвищити промислово-економічну міць країни, поліпшити соціально-економічне

становище в країні, позиціонувати країну на міжнародній арені як конкурентоспроможне, економічно розвинену державу [7]. Загострення воєнного конфлікту на території країни, яке супроводжується руйнацією виробничої інфраструктури, транспортної інфраструктури, соціальних та житлових об'єктів, втрати здатності використання земель, втрата та виїзд робочої сили з території країни може призвести до скорочення економіки країни на 15% порівняно з довоєнним періодом. Так, під час збройного конфлікту на Сході України ВВП знизився на 20%, інфляція сягнула 60%. Лише у 2015 році за рахунок підтримки міжнародного співробітництва та кредитів МВФ економічну ситуацію вдалось стабілізувати. У 2016 році ВВП країни досяг 59,9% рівня 1990 року [6]. Внаслідок пандемії коронавірусу та введених карантинних заходів за оцінкою МВФ, за підсумками 2020 року, українська економіка зменшиться на 8,2% [8]. В 2021 році економіка України почала активізуватися, що засвідчує зростання ВВП на 3,2% [15]. Новим викликом на шляху стабілізації економічної ситуації став новий військовий конфлікт.

Крім того, в промисловому секторі економіки України і до воєнного конфлікту спостерігається його відставання по ряду критеріїв світової економіки, а саме: посилення структурних диспропорцій економіки, прискорення розвитку низькотехнологічного виробництва, використання старих технологій виробництва, домінування переробної промисловості з випуском продукції низького стадії переробки, велика частка сировинної продукції в експорті, низький рівень високотехнологічного виробництва, що призводить до деіндустріалізації країни. Основою цього є впровадженням непослідовних реформ, які мають галузевий характер, неузгодженістю структурних пріоритетів, спрямованих на вирішення поточних проблем, непродуманий,

корумпований розподілом капіталу, на основі приватизації державної власності, що в результаті призвело до формування в країні олігархії, створення олігархічних кланів, в яких зосереджено державні ресурси та багатства.

Прискорення глобалізаційних процесів обумовлює активізацію інтеграційних процесів України до ЄС. В даному випадку прослідковується політика розвинених країн щодо перерозподілу доходу. Відкриття вхідних бар'єрів (зняття митних зборів) на внутрішній ринок обумовить загострення конкуренції на внутрішньому ринку, зростання частки імпорту з Європи, що може призвести до закриття вітчизняних промислових підприємств. Вихід національних підприємств на міжнародний ринок – не можливий, оскільки вітчизняні підприємства не конкурентоспроможні.

На сучасному етапі глобалізації колишня система міжнародного поділу праці, яка була заснована на взаємовідносинах між «розвиненою індустріальною основою світу», напівпериферійними індустріальними економіками і периферією нерозвинутих країн, змінюється в бік створення єдиної глобальної економіки, в якій домінує «глобальна тріада» Північної Америки, ЄС і Східної/Західної Азії, де розміщені головні продуктивні сили світу і «мегаринки» світової глобальної економіки, в якій головну роль відіграють глобалізовані транснаціональні корпорації.

Негативно на економічний розвиток України впливає і міжнародний розподіл праці, яким супроводжує глобалізаційні процеси. Стрімкий занепад національних підприємств, їх масове закриття обумовлюють скорочення рівня добробуту працівників, зростання рівня безробіття. Законодавство країни гарантує право на працю та гідну його оплату, однак незадоволення населення рівнем своїх доходів призводить до відтоку трудових ресурсів.

Спостерігають негативні тенденції в аспекті розвитку інтелектуального потенціалу країни. Поступово скорочується кількість організацій, які виконують наукові та науково-технічні роботи, а питома вага асигнувань держави на розвиток науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт досягла катастрофічного рівня, з погляду інтенсивного відтворення суспільного продукту, величини 0,26% ВВП країни [8]. В пошуках кращої долі провідні фахівці і вчені України емігрують до провідних країн світу. Відсутність можливості реалізації інтелектуального потенціалу в Україні змушує талановитих студентів масово емігрувати в іноземні вузи, переважно в європейські. А враховуючи складну ситуацію в країні, воєнний конфлікт, який змусив значну частину населення покинути свої домівки та шукати прилисток в країнах ЄС, значна частина молодих українців після навчання за кордоном може не повернутися на батьківщину, а молоді спеціалісти, що отримали освіту в напрямках інформаційних технологій, біотехнологій, нанотехнологій будуть шукати можливості реалізації своїх знань за гідну винагороду в країнах ЄС та США, що перетвориться для України в проблему «відтоку мізків» [9].

В умовах глобалізації основними гравцями на міжнародній арені, які диктують умови функціонування глобальної економіки є транснаціональні корпорації. Сьогодні зі 100 найбільших економік світу, 52 – транснаціональні корпорації, які контролюють до половини світового обсягу промислового виробництва, 70% зовнішньої торгівлі та володіють 4/5 кількістю патентів та ліцензій на техніку, технології і ноу-хау [10].

В світі нараховується понад 40 тис. материнських ТНК, які контролюють понад 250 тис. дочірніх компаній та виробляють близько 30% світового ВВП. Ринкова капіталізація окремих ТНК

перевищує 500 млрд. дол., а щорічні обсяги продажів складають 150-200 млрд. дол. Щороку чистий прибуток кожної з 500 найкрупніших транснаціональних корпорацій практично дорівнює річному бюджету України, а обсяги виробництва й взагалі не підлягають порівнянню з обсяги виробництва нашою країною. Так, 500 найпотужніших транснаціональних корпорацій реалізують 80% усієї електроніки та хімічної промисловості, 96% продукції фармацевтики та 76% продукції машинобудування [11].

Згідно з рейтингом 500 найбільших компаній світу американського журналу «Fortune», за кількістю національних компаній в рейтингу з великим відривом лідирують США - 132 компанії, Китай - 73 компанії, Японія - 68, Франція і Німеччина (по 32 компанії), Великобританія - 27 (включаючи британо-нідерландську компанію «Юнілівер»). Однак слід зазначити, що ТНК країн з ринками, що формуються починають вступати в усі більш гостру конкурентну боротьбу з ТНК розвинених країн, зокрема ТНК країн БРІК. Так Китай збільшив число своїх компаній на 57, Бразилія – на 5, Росія – на 4, Індія – на 3 [5].

Особливістю ТНК є те, що вони не підлаштовуються під національні інтереси країни базування (про що говорить перенесення виробничих потужностей в країни з більш дешевою робочою силою в умовах внутрішнього безробіття, відхід від податків за допомогою трансфертного ціноутворення та ін.), стоять над державою, проникаючи в сферу господарської діяльності національних урядів і вносячи корективи в їхню політику. Національні уряди, які діють на основі міжнародних організацій, недержавних транснаціональних структур утворюють симбіоз двох систем, які взаємодіють і конкурують один з одним.

Таким чином, поглибленням міжнародного поділу праці, науково-технічний прогрес, лібералізація торгівлі, транснаціоналізація, досягнення

глобальної єдності в оцінці ринкової економіки та системи вільної торгівлі, стрімкий розвиток фінансових ринків та формування глобалізованих соціокультурних особливостей розвитку суспільства обумовлюють зростання залежності виробництва, споживання, експорту, імпорту та доходів країн від міжнародних центрів політичної та економічної влади, ідеологічну конвергенцію, самодостатність глобального фінансового ринку на основі отримання «коштів із коштів», формування глобалізованих однорідних засобів масової інформації, мистецтва, культури, принципово нових і універсальних ліберально-демократичних цінностей.

Основні особливості та трансформаційні зміни, які відбуваються на світовій арені, їх вплив на економіку України, та запропоновані елементи нової моделі розвитку країни представлено на рис.1.

Вихід України на нову траєкторію економічного розвитку, зменшення впливу глобалізаційних процесів потребує негайного перегляду національної політики, визначення реальних та дієвих механізмів економічного розвитку.

Слід зазначити, що всі моделі соціального устрою, а саме тоталітаризм, демократія, глобалізація, які базуються на нових системах цінностей необхідно розглядати як перехідні, оскільки не одна система не може порівнятися з християнською ні по рівню надійності, ні по рівню стійкості розвитку.

Першочерговим заходом виходу України на новий етап розвитку пропонуємо визначити формування нової системи цінностей. Це дозволить затвердити роль держави, як гаранта забезпечення національних інтересів.

Фундаментом економічної політики повинні бути принцип законності, моралі і права, а апарат управління, що виконує функції державного управління,

зобов'язаний чітко дотримуватися чинного законодавства, керуватися такими чеснотами, як розсудливість, справедливість, помірність, пріоритетність інтересів суспільства, соціальна відповідальність і не порушувати прав суспільства, в тому числі, наданих Конституцією України. Для зняття соціальної напруженості в країні, в першу чергу, слід вести прозору економічну політику, з роз'ясненням всіх напрямків розвитку, заходи, які необхідно реалізовувати.

Досвід економічно розвинених країн показує, що ключовими напрямками економічного розвитку України можуть бути:

- нарощування виробничого потенціалу, продукція якого орієнтована на зовнішнього споживача, тобто експортоорієнтоване виробництво;
- нарощування виробничого потенціалу на основі формування внутрішнього ринку.

Ухвалення експортоорієнтованого курсу розвитку економіки України не доцільно. Сьогодні, в умовах воєнного конфлікту, в післявоєнний час основним напрямком розвитку країни повинен стати курс на розвиток внутрішнього ринку і задоволення внутрішнього попиту за рахунок формування інтегрованих структур, індустріальних центрів, конкурентоспроможних на міжнародній арені.

Таким чином, імпульсом в економічному розвитку України, формуванні і нарощуванні економічного потенціалу є кластеризація економіки, яка має на увазі формування інтегрованих виробничо-територіальних кластерів (комплексів, індустріальних парків) (ПТК), спрямованих на консолідацію науково-виробничих, інфраструктурних підприємств, що також дозволить створити інноваційно-технологічну середовище для розвитку промислового потенціалу країни.

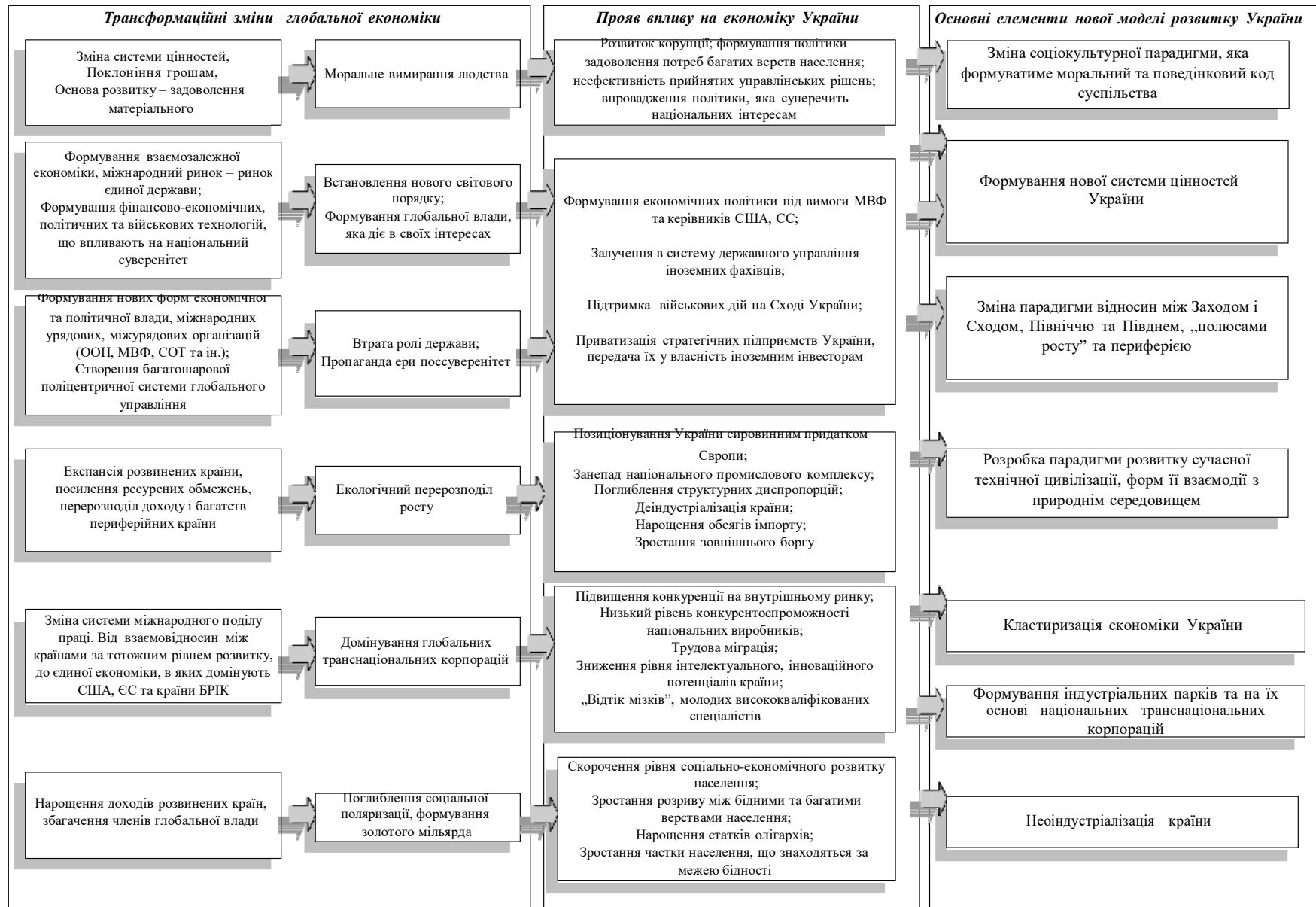

Рис. 1. - Особливості трансформаційних змін глобальної економіки та їх вплив на економіку України

ПТК є об'єднання учасників, які реалізують рух матеріального, інформаційного і фінансового потоку на основі координації з метою скорочення витрат. Така інтеграція є формою системоутворення в слабоструктурованому середовищі, яка дозволяє систематизувати системи на всіх рівнях економіки: мікро-, мезо-, макро- [13], а також сформувати ефективну систему взаємовідносин самостійних підприємств, пов'язаних з інноваційним розвитком логістичного процесу і об'єднанням знань, які перебувають в основі формування інноваційних потоків [14].

Таке структурне перетворення сприятиме зміні структури галузь, оскільки поряд з існуючими технопарками, технологічними інкубаторами почнуть створюватися мегапродуктивні комплекси, інноваційні та технологічні кластери, орієнтовані на виробництво високотехнологічного продукту, які відкриють доступ до нової інноваційної продукції машинобудування для вітчизняних підприємств, з точки зору їх технічного поновлення, підвищення їх технічного укладу.

Кластерний підхід до забезпечення розвитку економіки України сприятиме зростанню конкурентоспроможності підприємств за рахунок реалізації потенціалу ефективної взаємодії учасників кластера, пов'язаного з їх географічно близьким розташуванням, включаючи розширення доступу до інновацій, технологій, «ноу-хау», спеціалізованих послуг і висококваліфікованим кадрам, а також зниженням транзакційних витрат, що забезпечує формування передумов для реалізації спільних коопераційних проєктів і продуктивної конкуренції.

Крім того, формування і розвиток виробничо-територіальних кластерів є ефективним механізмом залучення прямих іноземних інвестицій та активізації зовнішньоекономічної інтеграції, що в свою чергу, дозволить підняти рівень

національної технологічної бази, підвищити швидкість і якість економічного зростання за рахунок підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємств, що входять до складу кластера, шляхом: придбання і впровадження критичних технологій, новітнього обладнання; отримання підприємствами кластера доступу до сучасних методів управління і спеціальних знань; отримання підприємствами кластера ефективних можливостей виходу на висококонкурентних міжнародних ринки.

Висновки. Підсумовуючи слід зазначити, що глобалізаційні процеси в умовах нерівності розвитку економік країн світу, яку ми спостерігаємо сьогодні, призводять до прояву глобальної кризи економічного зростання, кризи робочих місць, криз довіри до держави, влади, довіри фінансовим системам і міжнародним організаціям, загострення боротьби за природні ресурси та виступають передумовою формування нової архітектури світової економіки.

Нейтралізація впливу, адаптація економіки України до трансформаційних змін в глобальній економіці, які проявляються в моральному вимиранні, встановленні нового світового порядку, формуванні глобальної влади, пропаганді ери посусуверенітету, екологічному перерозподілі росту, домінуванні ТНК та поглибленні соціальної поляризації можливо досягти за рахунок нової моделі розвитку, яка повинна мати такі складові елементи як: зміна соціокультурної парадигми, яка формуватиме моральний та поведінковий код суспільства; формування нової системи цінностей України; розробка парадигми розвитку сучасної технічної цивілізації, форм її взаємодії з природним середовищем; кластиризація економіки України; неоіндустріалізація країни. Одним із ключових елементів моделі пропонуємо виділити кластеризацію економіки, що забезпечать розвиток національних

підприємств та будуть конкурентоспроможні на міжнародному ринку.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батюк Л.А., Резницька Т.О. Глобальні економічні трансформації та їх особливості на сучасному етапі. *Економіка і суспільство*. 2018. Випуск № 16. С. 24-28

2. Тарасова Н. Є. Сутність та особливості глобалізації на сучасному етапі розвитку економіки // Молодий учений. — 2013. — №10. — С. 398-400.

3. Павлов О. І. Глобальні трансформації міжнародних економічних відносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2022. Випуск 42 • С. 106-112

4. Усик І.О. Структурна трансформація моделі розвитку економіки України в умовах глобалізаційних викликів. URL: <https://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/7323>

5. Сіденко В.Р. Глобальні структурні трансформації та тренди економіки України URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/EP_18_1_37_uk.pdf

6. Іванов С.В. Економічне відтворення і розвиток країни після збройних конфліктів та воєн: невтрачені можливості для України. *Економіка України*. – 2019. - №1. – С.75-88

7. Толстова А.В. Інтеграційний вектор економічного розвитку України: довгострокова перспектива. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. – 2013. - №43. – С. 28-36

8. Вплив COVID-19 та карантинних обмежень на економіку України. URL: <https://www.kas.de/documents/270026/8703904/%D0%92%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2+C OVID19+>

9. Дикань В.Л. Концепція інноваційного розвитку економіки України

Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2015. - №52. – С.9-20

10. Бубенко П.Т. Інституційна динаміка просторової організації економічного розвитку: монографія. – Харків: ХНАМГ, 2008. – 295 с.

11. Охріменко О. О., Сільвестрова Д. Д. Транснаціональні корпорації у системі світових економічних відносин. *Ефективна економіка*. 2013. № 5 URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2054>

12. Геєць В.М. Подолання квазіринковості-шлях до інвестиційно орієнтованої моделі економічного зростання. *Економіка України*.- 2015. - №6. – С.4-18

13. Васильців Н.М. Передумови та тенденції розвитку глобальної логістики *Вісн. Нац. ун-ту "Львів. політехніка"*. - 2010. - № 669. - С. 267-274. 18-20

14. Дикань В.Л., Толстова А.В. Механізм державного регулювання відтворення та розвитку економіки України в ринкових умовах. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2021/2022. № 76-77. С.5-12

15. Український ВВП зріс на 3,2% у 2021 році – Мінекономіки. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/02/9/682205/#>

16. Сапа Н.В. Глобальна трансформація сучасних економічних процесів: теоретико-методологічні засади. Гуманітарний вісник ЗДІА URL: https://old-zdia.znu.edu.ua/gazeta/visnik_32_190.pdf

REFERENCES

1. Batiuk L.A., Reznytska T.O. (2018) Hlobal'ni ekonomichni transformatsiyi ta yikh osoblyvosti na suchasnomu etapi [Global economic transformations and their features at the current stage]. *Economy and society*. Issue No. 16. P. 24-28

2. Tarasova N. E. (2013) Sutnist' ta osoblyvosti hlobalizatsiyi na suchasnomu etapi rozvytku ekonomiky [The essence and features of globalization at the current stage of

economic development]. *Young scientist*. No. 10. P. 398-400.

3. Pavlov O. I. (2022) Hlobal'ni transformatsiyi mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn [Global transformations of international economic relations]. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: International economic relations and the world economy*. 2022. Issue 42 • P. 106-112

4. Usyk I.O. Strukturna transformatsiya modeli rozvytku ekonomiky Ukrainy v umovakh hlobalizatsiynykh vyklykiv [Structural transformation of the economic development model of Ukraine under the conditions of globalization challenges]. URL: <https://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/7323>

5. Sidenko V.R. Hlobal'ni strukturni transformatsiyi ta trendy ekonomiky Ukrainy [Global structural transformations and trends of the economy of Ukraine] URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/EP_18_1_37_uk.pdf

6. Ivanov S.V. (2019) Ekonomichne vidtvorennya i rozvytok krayiny pislya zbroynykh konfliktiv ta voyen: nevtracheni mozhlyvosti dlya Ukrainy [Economic reproduction and development of the country after armed conflicts and wars: unmissable opportunities for Ukraine]. *Ukraine economy*. No. 1. P.75-88

7. Tolstova A.V. (2013) Intehratsiynyy vektor ekonomichnoho rozvytku Ukrainy: dovhostrokova perspektyva. [Integration vector of economic development of Ukraine: long-term perspective]. *Bulletin of the economy of transport and industry*. No. 43. P. 28-36

8. Impact of COVID-19 and quarantine restrictions on the economy of Ukraine. URL: <https://www.kas.de/documents/270026/8703904/%D0%92%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2+C OVID19+>

9. Dykan V.L. (2015) Kontsepsiya innovatsiynoho rozvytku ekonomiky Ukrainy. [The concept of innovative development of the economy of Ukraine]. *Bulletin of the economy of transport and industry*. No. 52. P.9-20

10. Bubenko P.T. (2008) Instytutsiyna dynamika prostorovoyi orhanizatsiyi ekonomichnoho rozvytku: monohrafiya [Institutional dynamics of spatial organization of economic development: monograph]. - Kharkiv: KhNAMG, 2008. - 295 p.

11. Okhrimenko O. O., Silvestrova D. D. (2013) Transnatsional'ni korporatsiyi u systemi svitovykh ekonomichnykh vidnosyn [Transnational corporations in the system of world economic relations]. *Efficient economy*. No. 5 URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2054>

12. Geets V.M. (2015) Podolannya kvazyrynkovosti-shlyakh do investytsiyno oriyentovanoyi modeli ekonomichnoho zrostannya [Overcoming quasi-marketism is the way to an investment-oriented model of economic growth]. *Economy of Ukraine*. No. 6. P.4-18

13. Vasylytsiv N.M. (2010) Peredumovy ta tendentsiyi rozvytku hlobal'noyi lohistyky [Prerequisites and trends of development of global logistics] *Visn. National Lviv Polytechnic University*. No. 669. - P. 267-274. 18-20

14. Dykan V.L., Tolstova A.V. (2021/2022) Mekhanizm derzhavnoho rehulyuvannya vidtvorennya ta rozvytku ekonomiky Ukrainy v rynkovykh umovakh [The mechanism of state regulation of the reproduction and development of the economy of Ukraine in market conditions]. *Bulletin of the economy of transport and industry*. No. 76-77. P.5-12

15. Ukrainian GDP grew by 3.2% in 2021 - Ministry of Economy. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/02/9/682205/#>

16. Sapa N.V. Hlobal'na transformatsiya suchasnykh ekonomichnykh protsesiv: teoretyko-metodolohichni zasady [Global transformation of modern economic processes: theoretical and methodological foundations]. *Humanitarian Gazette of ZDIA* URL: https://old-zdia.znu.edu.ua/gazeta/visnik_32_190.pdf